

אחרון הענקים

פרד אסטיר, ג'ינג'ר רוג'רס וג'ין קלי, שלושת הרקדנים הגדולים של הקולנוע האמריקאי, אינם עוד בין החיים, אבל ממשיכים לרקוד על האקרנים

הראינוע ואחיו המדבר, הקולנוע, הם בלי ספק אמצעים אמנותיים הקשורים לתנועה. הם בנויים על תנועה מדומה, או אשליה של תנועה, שנוצרת מתמונות סטטיות המועברות ברצף מהיר. אין זה מפליא, אפוא, שסרטי ראינוע עסקו לא אחת במחול. למרבה הצער, אין בנמצא סרט של נייז'נסקי ויש רק שניות ספורות של סרט שאולי מתעד את איזדורה דנקו, הראשונה בין יוצרי המחול המודרני. מצד שני, קיים סרט, שצולם על ידי צוות של אדיסון, המתאר יהודים מתימן רוקדים על רקע חומות העיר העתיקה, בשנת 1905.

הבאלט הקולנועי הראשון - ריקוד הלחמניות ב"בהלה לזהב", הוא יצירת מופת של הגאון צירלי צ'פלין.

הכוריאוגרפיה הפכה לאמצעי הבעתי שיכול לשרת את המדיום רק בעידן הקולנוע (רק כשהסרט החל מדבר, מנגן ומזמר), והקולנוע שאב מחול מהאמצעים הבימתיים הקרובים לו ביותר - מהמחזמר ומהאופרטה, האם החורגת של המיוזיקל האמריקאי. אך, להוציא את באסבי ברקלי, הכוריאוגרפים שעבדו בהוליווד לא ניצלו את האפשרויות המיוחדות שהמצלמה מעמידה לרשותם לעומת בימת התיאטרון. וגם ברקלי, אף שפיתח אמצעים קולנועיים לבאלט, היה יוצר שטחי ולא מתוחכם. רקדניותיו היו נערות בבגדי-ים או במחוכים, כמו רקדניות שורת-המקהלה בתיאטרוני וודוויל או ב"רדיו סיטי מיוזיקהול" בניו יורק, יורשותיהן של רקדניות הקאן-קאן ב"מולין רוז" הפריסאי או ב"ווינדמיל" הלונדוני, ואת האיכות החסרה בסרטיו הוא השלים בכמות - בשפע רקדניות שיצרו את הפסיפס.

לברקלי היה, בעצם, רק חידוש אחד - צילום מלמעלה. זווית הצילום הזו הפכה את הרצפה לרקע ואיפשרה לתפוס תנועה במבנים גדולים על פני כל המסך. בדרך כלל זו היתה תנועה סיבובית של מאות נערות על גרם מדרגות או בבריכת שחייה. תצלומיו של ברקלי דמו לתמונות קלידוסקופ. הוא ביטל למעשה את עומק הבימה ואת תלת-הממדיות של המחול. אך העובדה שטעמו היה פשטני ונטה לקיטש לא הפריעה לבמאים שאיתם עבד. גם הם אהבו צבעים מתקתקים, אפקטים, ונוצצים למיניהם.

פרד אסטיר, הרקדן המזוהה יותר מכולם עם הקולנוע האמריקאי, הלך לעולמו כבר ב-1987. השנה מתה גם בת זוגו הקבועה ג'ינג'ר רוג'רס, ואחרון, לא מכבר, נפטר ג'ין קלי.

אף ששמותיהם של קלי ופרד אסטיר נקשרו בתודעה הציבורית לבלי הפרד, הם הופיעו יחד בסרט רק פעם אחת בקריירות הארוכות שלהם - ב-1945, במחווה קולנועית למפיק הבידור והמחזמר הגדול פלורנס זיגפילד, בבימוי וינסנט מינלי, ומינלי מעיד שיחס של ידידות זהירה וכבוד הדדי התפתח ביניהם, וכל אחד משני הרקדנים הגדולים הקפיד על נימוס ולא העז לבקר את עבודת חברו. הם יצרו בסרט סצנה קטנה, למוסיקה מאת גיורגי גרשווין, של שני נודניקים על ספסל בגן ציבורי

ג'ין קלי מחולל עם עצמו בסרט "נערת השער" "ALTER EGO DANCE" GENE KELLY IN THE FILM "COVER GIRL"

פרד אסטיר ב"שלוש מלים קטנות"
FRED ASTAIRE IN "THREE LITTLE WORDS"

"אני המרלון ברנדו של המחול בקולנוע, ואילו פרד הוא הקרי גרנט שלו. הגישה שלי היתה שונה משלו ורצינו שאנשים יבחינו בכך, ולא יכניסו את שנינו לאותו השק. למשל, את התלבושות שנהגתי להופיע בהן - ג'ינס, טי-שרט ונעלי התעמלות, פרד לא היה מסכים ללבוש בחיים. בשעת חזרות הוא נראה תמיד מסורק ומצוחצח ואני באיזו חולצה ישנה. צעדיו של פרד במחול היו קטנים, מלאי חן ואינטימיים. שלי היו יותר באלטיים ואתלטיים"

ותיירו בקטע המחול את שבעת השלבים שאדם עובר מינקות עד זקנה (כמו במונולוג של ז'אק ב"כטוב בעיניכם" של שקספיר), אך תרומתו של מינלי לסצינה היא הדבר היחיד שבזכותו היא בכלל ראויה להיזכר. מינלי שיתף במחול את פסל הסוס ורוכבו שמאחורי הספסל.

כך חשב קלי על היחס בינו ובין פרד אסטיר: "היינו שונים מאוד זה מזה, אף שנהגו כמובן להשוות בין פרד וביני. ההשוואה החמיאה לי, אבל זה שתמיד כרכו את שמותינו ביחד היה גם מעצבן. אנחנו היינו מה שהצופים והעיתונאים באמריקה הכירו. אך בניגוד למה שרוב הציבור האמריקאי האמין, שאנחנו הרקדנים-הגברים הטובים בעולם, היו באותם ימים רקדנים ברמה גבוהה בהרבה משלנו, כמו איגור וויסקוביץ' הרוסי וז'אן ביבילה הצרפתי".

את השוני ביניהם הוא ביטא גם כך: "אני המרלון ברנדו של המחול בקולנוע, ואילו פרד הוא הקרי גרנט שלו. הגישה שלי היתה שונה משלו ורצינו שאנשים יבחינו בכך, ולא יכניסו את שנינו לאותו השק. למשל, את התלבושות שנהגתי להופיע בהן - ג'ינס, טי-שרט ונעלי התעמלות, פרד לא היה מסכים ללבוש בחיים. בשעת חזרות הוא נראה תמיד מסורק ומצוחצח ואני באיזו חולצה ישנה. צעדיו של פרד במחול היו קטנים, מלאי חן ואינטימיים. שלי היו יותר באלטיים ואתלטיים".

קלי היה הבחור האמריקאי הממוצע שאפשר לפגוש בקניון, ואילו אסטיר, למרות שנולד בעיירה בלתי חשובה בנברסקה, דמה לאריסטוקרט בריטי. והוא באמת רקד לא פעם במחזות זמר בלונדון, עם אחותו הרקדנית, עד שגייג'ר רוג'רס הפכה לבת זוגו הקבועה.

לדעת מבקרת המחול של "ניו יורקר" ארלין קרוצ'יה, ההבדל בין אסטיר וקלי לא היה "בכשרונם או בטכניקה שלהם, אלא ברמת התייחסותם". וכך מתארת את השוני ביניהם מבקרת הקולנוע הידועה, פאולין קאל: "ההבדלים מתחילים בעצם במבנה הגוף שלהם. אם תשווה את הברק והשליטה המושלמת של אסטיר בתנועה עם הביצועים של קלי, קלי ייראה בלתי מהוקצע, אבל בצורות המחול העממיות, בהן אין הכרח לשמור על כללי הבאלט, השלמות היא מיתוס רומנטי בלבד. קלי אינו רקדן שממריא לו אל על, הוא איש במה ובן-אדם - אדם כאוב, ואילו אסטיר כאילו מחוסן מכאבים. גם למצבים הקשים ביותר ביחסיו עם השותפה שלו למחול, גייג'ר רוג'רס, הוא לא נראה כמייחס יותר חשיבות מאשר למטרד שיש איכשהו לעבור אותו ולהמשיך הלאה, והוא מתגבר על הבעיות במין אלגנטיות אדישה. אסטיר הוא כמעט הנוסח המרקד של באסטר קיטון. לעומת זאת קלי הוא אדם סובל. אפשר אפילו לומר עליו, בלי כוונה להשפילו, שהוא ירטובי לעומת אסטיר הייבשי. דמו של קלי ניגר ואילו אסטיר אפילו אם ייפצע לא ידמם, כי הוא ימיובשי מכבר. אסטיר הוא מעין דמות מצוירת, בנויה מקווים, מין חרוגול בדמות אדם, ללא בשר. הוא רקדן שמבצע מחול, ואילו קלי הוא שחקן, שמראה את רגשותיו, ויש לו קול מצוין".

יקשה לתאר את שני הרקדנים הגדולים הללו בצורה קולעת יותר, ובוודאי לא במקרה בחרה המבקרת במונחים "יבש" ו"רטוב", שהרי הריקוד המפורסם ביותר של ג'ין קלי הוא "שיר אשיר בגשם" (שאגב, צולם בסטודיו סגור ביום קיצי לוהט ולא תחת כיפת השמיים).

סצינות של מחול המוני במחזות זמר הן בדרך כלל מעין אתנחתות. העלילה לא מתקדמת אז, והריקוד הוא בגדר קישוט חזותי שנועד לשטוף את העיניים ותו לא. אך הסצינות המחוליות של אסטיר וקלי הן דרמות קטנות. אסטיר היה מסוגל להפוך פגישה עם רוג'רס על ספסל למחזה שלם של היכרות, חיזור, אכזבה וכמובן ניצחונה הסופי של האהבה. את כל אלה ביטא בעזרת צעדים שאולים משפת התנועה של התיאטרון המוסיקלי האמריקאי, מסטפס ומריקודים סלוניים.

קלי נולד ב-1912 בעיר תעשיית המכוניות פייטסבורג. בגיל צעיר התחיל להופיע בחברת אחיו במופעי מחול, וכמורה עצמאי למחול וכוריאוגרף התחיל את דרכו דווקא בבית כנסת בעיר הולדתו. במסגרת עבודתו בבית הכנסת הוא ביים מופע מחול עם תלמידים יהודים בהשתתפות אחיו פרד. פרד זכה לפופולריות רבה בין התלמידים ונוכחותו גרמה לבנים נוספים להצטרף לשיעורי המחול (בכלל, תרומתם של אסטיר וקלי לא נופלת מתרומת הסרט "נעליים אדומות" לעידוד נערים מכל העולם, שחלמו על מחול, להחליט לנסות להתמודד עם צורה אמנותית זו).

מהר מאוד אחרי שהגיע לניו יורק התחיל הסוכן הידוע ג'וני דאראו להתעניין בבחור הנאה והמוכשר, והוא שהשיג לג'ין קלי את תפקידו הראשון בתיאטרון המקצועי, במחזמר מאת קול פורטר בשם "Leave it to Me". כשלב ראשון לקראת בניית הקריירה של קלי ניסה דאראו, משום מה, לשכנע אותו להחליף את שמו לפרנק בלק, אך נתקל בסירוב נחרץ.

ג'ין קלי שר בגשם

GENE KELLY "SINGING IN THE RAIN"

גינג'ר רוג'רס ופרד אסטיר בסרט "צילינדר"

GINGER ROGERS AND FRED ASTAIRE IN THE FILM "TOP HAT"

אסטיר היה מסוגל להפוך פגישה עם רוג'רס על ספסל למחזה שלם של היכרות, חיזור, אכזבה וכמובן ניצחונה הסופי של האהבה. את כל אלה ביטא בעזרת צעדים שאולים משפת התנועה של התיאטרון המוסיקלי האמריקאי, מסטפס ומריקודים סלוניים

שמו). לדעת קלייב הירשהורן, מחבר הביוגרפיה של קלי, קטע מצוין זה "מאשר את אמרת הפילוסופיה העממית, שבעזרת מחול אפשר להתגבר על הכל בחיים".

הזמנות שנייה לאחד סצינות מצוירות עם מחול חי ניתנה לגיין קלי בסרט המקסים "אמריקאי בפריס" לפי מוסיקה של גרשווין. כפי שקורה לעתים קרובות באמנות, גם בסרט הזה סיבות טכניות ואילוצים כלכליים עודדו את ההמצאה האמנותית. האמצעים הטכניים הדלים של הקלטה וצילום בצבע באותם זמנים

באותה תקופה, ערב מלחמת העולם השנייה, התיידד קלי עם רקדנית יהודייה בשם הלן מרלאו, והם הלכו יחד לכל מופעי המחול המודרני שהתקיימו אז בניו יורק, בירת חידושי המחול באותם ימים. יחד הם צפו בלהקות של מרתה גראהם, דוריס האמפרי וצירלס ויידמן, אבל קלי, אף שהיצירות של גראהם ריגשו אותו, ראה את עצמו ככחור פשוט מפיטסבורג, ורצה לרקוד יצירות של קול פורטר, גרשווין וגירום קרן. הוא אמר שהמוסיקה שלצלילה רקדה להקת גראהם לא מעוררת בו את החשק לרקוד.

ג'ינג'ר רוג'רס, פרד אסטיר וג'ין קלי היו השלישייה המובילה של רקדנים בעולם הקולנוע. רבים הלכו בעקבותיהם, והמחול הקולנועי הפך כל כך פופולרי עד שהחלו יוצרים סרטים שכולם מחול, על פי רוב כעיבודים למופעי תיאטרון מוסיקלי. אבל השלושה האלה היו החלוץ שרקד, קיפץ, סובב ושיעשע לפני המצלמה ולפני המחנה

גיין קלי והעכבר ג'יני בסרט "הרימו עוגן"

GENE KELLY WITH JERRY THE MOUSE IN THE FILM "ANCHORS AWEIGH"

חייב לצלם את רובו בחוצות פריס ממש. כך, באתריה ההיסטוריים, נמצאה דרך לשלב ציורים בשחקנים חיים, והיא הוסיפה לסרט חן ויופי פיוטי שאולי לא היה מתקבל באולפן.

גינג'ר רוג'רס, פרד אסטיר וגיין קלי היו השלישייה המובילה של רקדנים בעולם הקולנוע. רבים הלכו בעקבותיהם, והמחול הקולנועי הפך כל כך פופולרי עד שהחלו יוצרים סרטים שכולם מחול, על פי רוב כעיבודים למופעי תיאטרון מוסיקלי. אבל השלושה האלה היו החלוץ שרקד, קיפץ, סובב ושיעשע לפני המצלמה ולפני המחנה.

קלי היה מעורב בכמה סרטים שניסו לחבר בין מחול להנפשה. הראשון מסוג זה היה "הרימו עוגן". שם, לבוש בחליפת מלחים לבנה וחבוש כובע עם פומפון אדום, מלמד קלי את העכבר המצוברח ג'יני (מהסרטים המצוירים "טום וג'רי") לרקוד (בסרטו הידוע ביותר, "מלחים בניו יורק", שוב רקד קלי את דמות המלח בלבן המחפש אהבה. הסרט מתאר חופשת יממה של מלח, והוא נעשה על בסיס מחזמר בבימוי ג'רום רובינס. שותפו לסרט זה היה פרנק סינטרה. סינטרה לא היה רקדן מצטיין, אבל שלא כמו על הבימה, בסרט אפשר "לעזור" לשחקן לרקוד). העכבר והגבר מחליקים להם על הבימה ויוצאים במחול ה-Cakewalk (מחול תחרותי בין זוגות, שמקורו בדרום ארה"ב. הזוג המנצח זוכה בעוגה ומכאן